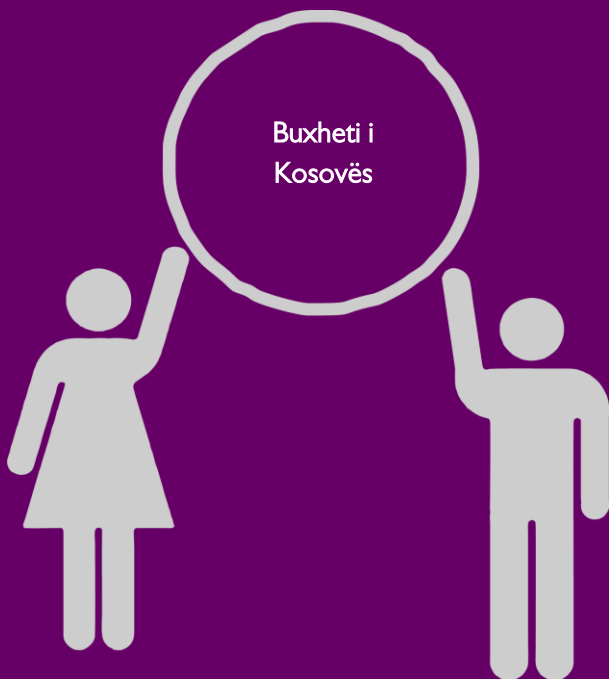

Udhërrëfyes Praktik

Buxheti i Përgjegjshëm Gjinator në Nivel Lokal

© Rrjeti i Grupeve të Grave të Kosovës, 2017

Autore: Nicole Farnsworth, Donjeta Morina, Dea Pallaska O'Shaughnessy, Nerina Guri, dhe Ada Shima. RrGGK dhe autoret inkurajojnë kopjimin/përdorimin dhe shpërndarjen e këtij publikimi, nëse citohet burimi original.

ISBN-978-9951-737-11-1

Printuar nga Night Design në Prishtinë, Kosovë

www.womensnetwork.org

Ky doracak është publikuar fillimish me përkrahje financiare nga GIZ në 2014. Më pas u rishikua me përkrahje financiare nga Agjencia Austriake për Zhvillim (ADA). Pikëpamjet këtu jo domosdoshmërisht përputhen me pikëpamjet e GIZ apo ADA.

Financuar nga:

AUSTRIAN
DEVELOPMENT
COOPERATION

Përmbajtje

Akronimet	4
Çfarë është Buxheti i Përgjegjshëm Gjnor?	5
Pse të bëhet BPGJ? Baza Ligjore	7
Cilat janë përfitimet në përdorimin e BPGJ-së?	10
Rreth këtij Udhëzuesi Praktik	11
Si mund ta BËJ BPGJ-në? Një Udhërrëfyes Praktik	12
Faza 1. Analiza sipas BPGJ-së	13
Faza 2. Identifikoni qëllimet për të rritur barazinë në mes burrave dhe grave.	25
Faza 3. Integrimi i perspektivës gjnore në Dokumentin Buxhetor	29
Pas Fazës 3: Implementimi, monitorimi, dhe vlerësimi i përgjegjshëm gjnor	31
Çfarë ndodh me kategoritë e tjera të shpenzimeve?	32
Komunalitë	32
Mallra dhe Shërbime	33
Shpenzimet Kapitale	36
Paga dhe Mëditja	45
Sugjerime për organizimin e dëgjimeve publike në një mënyrë që promovon pjesëmarrjen e barabartë të grave dhe burrave	49
Çka nëse hasi në sfida?	53
Afatet kryesore në proceset buxhetore	59
A doni më shumë informata dhe mjete të dobishme?	60
Aneksi: Një shembull nga Divizioni i Sporteve, nga Drejtoria e Kulturës, Rinisë, dhe Sportit në Komunën e Kamenicës	63

Akronimet

ADA	Agjencia Austriake për Zhvillim
BPGJ	Buxhetimi i Përgjegjshëm Gjinor
GIZ	Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit
KAB	Korniza Afatmesme Buxhetore
KASh	Korniza Afatmesme e Shpenzimeve
RrGGK	Rrjeti i Grupeve të Grave të Kosovës

Çfarë është Buxhetimi i Përgjegjshëm Gjinator?

Buxhetimi i Përgjegjshëm Gjinator (BPGJ) është strategji për integrimin e perspektivës gjinore në planifikimin ekonomik dhe në buxhetin qeveritar. Me të synohet që të përvetësohet një perspektivë për **përmirësimin e barazisë** së grave dhe burrave në bazë të një analize gjinore në secilën fazë të planifikimit, programimit, dhe realizimit të buxheteve qeveritare. Andaj, një buxhet i këtillë **nuk duhet** të shihet si buxhet shtesë, por si një mënyrë **më e mirë** e planifikimit buxhetor, bazuar në informata specifike për të dy gjinitë, të cilët janë përfitues të politikave dhe buxheteve të ndryshme.

Mit

BPGJ do të thotë integrimi i një linje specifike buxhetore apo sigurimi i fondeve vetëm për gra.

E vërtetë

BPGJ do të thotë planifikim dhe buxhetim më i mirë për gra DHE burra. Nuk do të thotë që patjetër të rriten fondet, por mund të rezultojë në përdorim më **efikas** të fondeve ekzistuese.

Një qasje e suksesshme e BPGJ-së (e përshkruar më poshtë në detaje) analizon ndikimet e ndryshme që politikat për gjenerimin e të ardhurave dhe ato për ndarjen e mjeteve financiare kanë ndaj burrave dhe grave, si dhe në barazinë gjinore. Bazuar në këtë analizë, qëllimet strategjike drejt përforsimit të barazisë gjinore mund të përfshihen në politika dhe buxhete.

Kjo mund të ndihmojë në rritjen e transparencës, në rritjen e efektivitetit të shpenzimeve publike, dhe të lehtësojë monitorimin e zbatimit të tyre. Procesi i analizës sipas BPGJ-së mund të ndihmojë për të kuptuar:

- Nëse grupet e ndryshme të grave dhe burrave përfitojnë nga shpenzimet publike;
- Sa janë efektive alokimet buxhetore në trajtimin e nevojave dhe prioriteteve, potencialisht të ndryshme, të grave dhe burrave;
- Sa është efektiv zbatimi i politikave dhe i buxheteve në arritjen e qëllimeve të përgjithshme gjinore; dhe
- Si mund të ndikojnë (pa)barazitë gjinore në arritjen e këtyre qëllimeve të përgjithshme.

Pse të bëhet BPGJ? Baza Ligjore

- **Korniza Afatmesme e Shpenzimeve (KASH)** është dokumenti kryesor i planifikimit për politikat ekonomike të qeverisë. Qeveria e Kosovës harton KASH-in në përputhje me vizionin e zhvillimit kombëtar, sipas të cilit shtyllat kryesore janë zhvillimi ekonomik, punësimi, ngritja e mirëqenies së popullatës, e po ashtu edhe prioritete të tjera jo më pak të rëndësishme, si sundimi i ligjit, arsimimi, shëndetësia, dhe Anëtarësimi në Evropë.¹ Këto qëllime për zhvillim kombëtar mund të arrihen vetëm nëse edhe gratë edhe burrat përfshihen dhe konsiderohen në planifikim dhe proceset buxhetore.
- Në përputhje me **Ligjin e ri për Barazi Gjinore, Nr. 05/L-020**,² të gjitha organizatat buxhetore

¹ Republika e Kosovës, Ministria e Financave, Korniza Afatmesme e Shpenzimeve 2017-2019, Prishtinë: Prill 2016, në: <http://mf.rks-gov.net/desk/inc/media/711403B5-C840-4CDD-8518-0CF67F169DE5.pdf>.

² Kuvendi i Republikës së Kosovës, Ligji 05/L-020 për Barazi Gjinore, 2015, në: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=10923>.

në Kosovë pritet që të përfshijnë BPGJ-në në proceset dhe dokumentet e tyre buxhetore. Më specifikisht, Neni 3.1.17³ i këtij ligji ofron një definicion për BPGJ-në që konstaton:

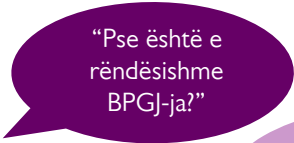
“Buxhetimi gjinor është zbatimi i integritimit gjinor në procesin buxhetor. Kjo do të thotë vlerësim i buxheteve nga pikëpamja e gjinisë, në rastin kur çështja gjinore është marrë parasysh në të gjitha nivelet e procesit buxhetor, të hyrave dhe shpenzimeve të ristrukturimit me qëllim të promovimit të barazisë së femrave dhe meshkujve.” Gjithashtu, Neni 5.1.5⁴ i obligon të gjitha institucionet të përfshijnë BPGJ-në, duke konstatuar se institucionet janë përgjegjëse për: “përfshirjen e buxhetimit gjinor në të gjitha fushat, si një instrument i nevojshëm për të garantuar që parimi i barazisë gjinore të respektohet në mbledhjen, shpërndarjen dhe caktimin e burimeve.”

- Ministria e Financave në disa prej
Qarkoreve Buxhetore për Organizatat

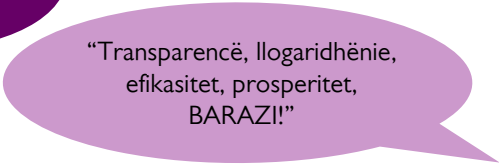
³ Po aty, Neni 3.1.17.

⁴ Po aty, Neni 5.1.5.

Lokale Buxhetore ka përmendur dhe ka dhënë shembuj të BPGJ-së, duke inkurajuar komunat të ndjekin BPGJ-në. Qarkoret Buxhetore inkurajojnë fuqishëm të gjitha organizatat buxhetore të nivelit lokal të përfshijnë BPGJ-në. Për më tepër, këto ofrojnë formularë për tu plotësuar me të dhëna të ndara sipas gjinisë.

“Pse është e rëndësishme BPGJ-ja?”

“Transparencë, llogaridhënie, efikasitet, prosperitet, BARAZI!”

Cilat janë përfitimet në përdorimin e BPGJ-së?

- 1.** Mënyra se si alokohen shpenzimet publike, mund të kontribuojë në **zvogëlimin e pabarazive gjinore** brenda një shoqërie.
- 2.** Zbatimi i suksesshëm i qasjes së BPGJ-së në kuadër të buxhetit qeveritar mund të rrisë **efektivitetin** e ndarjes së mjeteve.
- 3.** Përmirësimi i efikasitetit dhe i efektivitetit të shpenzimeve mund t'ia mundësojë qeverisë të ndajë **fonde të mjaftueshme** për realizimin e roleve dhe të përgjegjësisë të cilat i ka aktualisht.
- 4.** Zyrtarët për buxhet, departamentet buxhetore, dhe institucionet në nivel komunal dhe qendror mund ta shfrytëzojnë BPGJ-në për të **komunikuar dhe arsyetuar** më mirë nevojat e departamenteve të tyre te institucionet dhe palët e tjera, duke përfshirë Ministrinë e Financave.
- 5.** Hulumtimet ndërkombëtare tregojnë se barazia më e madhe mes burrave dhe grave çon në **rritje dhe prosperitet ekonomik**.

Rreth këtij Udhëzuesi Praktik

Disa shërbyes publik kanë shprehur interesim për të kuptuar më mirë se si bëhet buxheti i përgjegjshëm gjinor **në praktikë**, dhe si mund të institucionalizohet si proces.

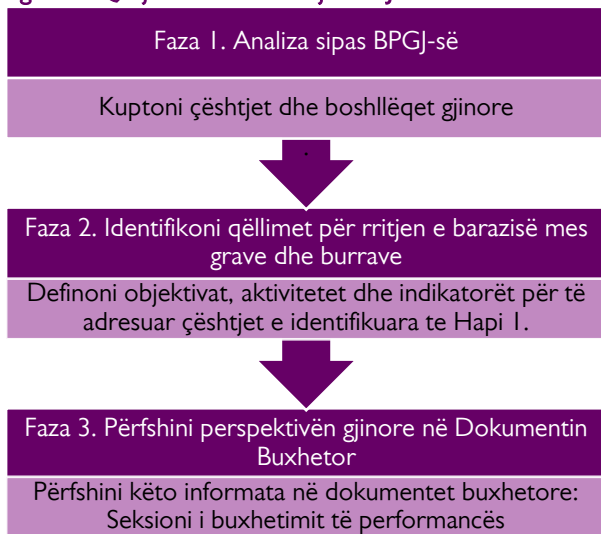
Me përkrahjen e GLZ, Komuna e Kamenicës, dhe Rrjeti i Grupeve të Grave të Kosovës (RrGGK) gjatë vitit 2014 kanë bashkëpunuar për të bërë BPGJ-në në komunën e Kamenicës me qëllim të ofrimit të të dhënave konkrete në dokumentin buxhetor për vitin 2015 si dhe analizën e trendeve për Kornizën Afatmesme të Shpenzimeve 2015-2017. Më pas, RrGGK bashkëpunoi me Agjencinë Austriake për Zhvillim (ADA) për të përfshirë BPGJ-në në Gjakovë, në vitin 2015 dhe në Han të Elezit, në vitin 2016. Gjatë këtyre proceseve, ne kemi mësuar disa strategji dhe mënyra se si BPGJ **bëhet vërtetë** brenda një komune në Kosovë. Ky udhërrëfyes praktik është përpiluar bazuar në përvojën tonë. Ne shpresojmë që do të shërbejë si një **shembull i mirë dhe instrument i dobishëm** për komunat që përdorin BPGJ. Udhërrëfyes është bazuar në praktikën më të mira ndërkombëtare mbi BPGJ dhe është adaptuar në kontekstin specifik të Kosovës nga ekspertja ndërkombëtare për BPGJ, Dr. Elisabeth Klatzer në

bashkëpunim me RrGGK. Më pas, udhërrëfyesi është përpunuar duke u bazuar në përvojën tonë pozitive të bashkëpunimit me Komunën e Kamenicës.

Si mund ta BËJ BPGJ-në? Një Udhërrëfyes Praktik

Gjatë periudhës së planifikimit të buxhetit, BPGJ-ja mund të zbatohet përmes një qasjeje të thjeshtë tri-fazore, përmes së cilës perspektiva gjinore integrohet në analizat, proceset, dhe dokumentet buxhetore (shih figurën I).

Figura 1: Qasja Tri Fazore drejt BPGJ

Tani, le të shikojmë në detaje secilën nga këto faza.

Faza 1. Analiza sipas BPGj-së

Qëllimi: Qëllimi i fazës së parë është të kuptojmë çështjet gjinore dhe boshllëqet gjinore brenda një komune. Me anë të një analize gjinore gjithëpërfshirëse, komunat mund të kuptojnë se ku është i nevojshëm ndryshimi. Në të njejtën kohë do

të ndihmojë të kuptojnë se si buxhetet dhe programet ekzistuese ndikojnë tek burrat, gratë, vajzat, dhe djemtë. Ja si ta bëni hap-pas-hapi:

Hapi 1

Analizoni situatën e grave dhe burrave, vajzave dhe djemve brenda komunës specifike

Analizoni numrin e grave dhe burrave, djemve dhe vajzave që kanë përfituar nga një program apo projekt i caktuar brenda departamentit apo divizionit tënd.

Veçanërisht, duhet të analizohen: 1) numri i grave dhe burrave, djemve dhe vajzave brenda grupit të synuar, (p.sh. numri i të papunëve) dhe 2) numri i grave dhe burrave që kanë përfituar nga programet ose projektet specifike (p.sh. nga shërbimet publike apo transferet). Kjo ndihmon të identifikohet nëse ka pasur ndonjë dallim në numrin e grave dhe burrave,

“A kam përfituar
njëjtë me
burrat nga
programet e
Komunës?”

vajzave dhe djemve që kanë marrë pjesë apo kanë përfutur nga ndonjë program i ofruar nga ju.

Tabela 1 tregon mënyrën se si mund të analizohen të dhënat mbi gratë dhe burrat në grupin e synuar, me qëllim që të kuptojmë situatën e grave dhe burrave në një sferë të caktuar të politikave. Këtu është përdorur shembulli i numrit të grave dhe burrave të papunë dhe i numrit të punëkërkuësve. Megjithatë, tabela do të duhej të modifikohet për grupet e synuara specifike të shërbimeve apo transfereve qeveritare që analizohen.

Tabela 1. Shembull i shabllonit për analizën sipas BPGJ-së të grupeve të synuara brenda një viti.

	# total i grupit të synuar	# apo % e pjesëmarrjes së grave	# apo % e pjesëmarrjes së burrave
Të papunë			
Të regjistruar si punëkërkuës			
...			

Tabela 2 paraqet një shembull të një mënyre të thjeshtë përmes së cilës mund të mbledhim të

dhëna për burrat dhe gratë përfituese. Ju vetëm plotësoni këtë tabelë për secilin shërbim që ofroni.

Tabela 2. Shabllon për analizën sipas BPGJ-së të përfituesve

Lloji i shërbimit apo transferit	# total i përfituesve	# i grave	# i burrave
Shërbimi A			
Shërbimi B			
...			

Së bashku, këto dy tabela mundësojnë krahasimin e grupit të synuar me numrin e përfituesve. Për shembull, nëse numri i grave të papunësuar është më i madh se i burrave (grupi i synuar), por më shumë burra kanë qenë përfitues të shërbimeve të punësimit (sikurse që është gjendja në Kosovë), mund të identifikohet nevoja për adresimin e kësaj pabarazie me anë të politikave të ndryshme.

Mund të jetë e dobishme të krijoni një tabelë me numrin e përfituesve, grave dhe burrave për secilin vit. Kjo mund të na ndihmojë të identifikojmë trendet në numrin e përfituesve gjatë kohës.

Tabela 3 ofron një shembull të një table të tillë.

Nëse është e nevojshme, kësaj table mund t'i shtohen edhe detaje të tjera, p.sh.: numri i përfituesvegra dhe burra mund të ndahen sipas

moshës, nivelit të arsimimit, etnisë e kështu me rradhë.

Tabela 3. Shablloni për përfituesit, Shërbimi X, 2011-2013

Viti	# total i përfituesve	# i grave	# i burrave
2011			
2012			
2013			

Kutia I jep një shembull të këtij hapi në komunën e Kamenicës.

“Po sikur drejtorja ime të mos i ketë këto të dhëna?”

“Tani është koha e duhur për të krijuar një sistem të mbledhjes së të dhënave, për ta patur në të ardhmen.”

1. Shembull i hapit të parë nga Shtëpia e Kulturës në Kamenicë.

Ajo që përmendëm më lartë tingëllon shumë mirë në teori, por ta shohim se si funksionon në praktikë. Shtëpia e Kulturës në Komunën e Kamenicës, ofron shërbime të kategorive Aktorë dhe Dramë, Producent Filmash dhe Grupeve të Ansambleve.

Viti	# i përfituesve	# i grave	# i burrave
2012	180	70 (39%)	110 (61%)
2013	182	75 (40%)	107 (60%)
2014	84	35 (42%)	49 (58%)

Tabela më lart shumë mirë ilustron se si numri i përfituesve burra ka qenë më i madh se i grave, për të gjitha kategoritë.

Edhe pse analiza sasiore është e dobishme, është e rëndësishme që ajo të kombinohet me analizën cilësore në mënyrë që të kuptohet situata e grave dhe burrave në një fushë të caktuar. Për shembull, cilat janë arsyet për ndryshimet në situatën e grave dhe burrave në tregun e punës apo cili është roli i grave dhe burrave në punën e kujdestarisë pa pagesë?

Identifikoni alokimet buxhetore, dhe kostot e shërbimeve të ndryshme

Në hapin e dytë duhet të shikojmë buxhetin në mënyrë që t'i shohim alokimet buxhetore për shërbimet e caktuara. Ngjashëm si në tabelat 1 dhe 2, mund të shikojmë buxhetin për një vit, apo mund t'i shikojmë shpenzimet vjetore të ndara për tri vitet e fundit, nëse dëshirojmë t'i identifikojmë ndryshimet gjatë kohës. Ne mund të krijojmë një tabelë të re në të cilën mund të paraqiten shpenzimet totale për shërbimet për përfituesit burra dhe gra. Nëse shumat e shpenzuara për shërbimet e konsumuara nga gratë dhe burrat janë relativisht të ngjashme, shpenzimet totale mund të pjestohen me numrin total të përfituesve që të kalkulojmë shpenzimin për person (për kokë banori). Pastaj, e kalkulojmë shumën e buxhetit që i ka shërbyer burrave dhe grave, duke shumëzuar shpenzimet për kokë banori me numrin e përfituesve gra dhe burra.

Për shembull, shih tabelën 4: në kolonën e dytë, kemi vendosur shpenzimet totale për një shërbim të caktuar për secilin vit. Në kolonën e tretë, kemi vendosur numrin total të përfituesve

nga tabela 3. Në kolonën e katërt, kemi përdorur numrin e grave dhe burrave nga tabela 3, për të kalkuluar shumën që është shpenzuar për gra, respektivisht burra. **Kalkulimi mund të bëhet kështu: shpenzimet totale ÷ # i përfituesve = shpenzimet për person. Pastaj, shpenzimet për person x # i grave përfituese = shpenzimet për gra.** Kjo formulë përsëritet për të kalkuluar shumën e shpenzuar për burra.

Tabela 4. Shablioni i shpenzimeve sipas gjinisë

Shërbimi	Shpenzimet totale	# i përfituesve	Shpenzuar në gra	Shpenzuar në burra
2011				
2012				
2013				

Mirret nga Tabela 3

Ndonjëherë është më e lehtë të kuptojmë dhe të analizojmë këto përlogaritje nëse gjithashtu i përlogarisim shpenzimet “për kokë banori” (për person) nga 1) secili përfitues; 2) për burra, 3) për gra. Në disa raste, shpenzimet për kokë banori për gra dhe burra do të jenë të njëjta (nëse burrat dhe gratë marrin shërbimet e njëjta); por në raste të tjera do të ketë dallime në koston për kokë banori të

shërbimeve për gra dhe burra. Kjo mund të ndodhë, për shembull, nëse gratë dhe burrat mesatarisht marrin pjesë në trajnime të ndryshme për aftësi profesionale me kosto të ndryshme për kokë banori (p.sh. më shumë gra marrin pjesë në kurse për kontabilitet ndërsa më shumë burra marrin pjesë në kurse për kompjuter). Për shembull, shih tabelën 5.

Tabela 5. Shpenzimet për kokë banori

Shërbimi	Shpenzimi total	Për kokë banori	Për kokë banori - Gratë	Për kokë banori - Burrat
2011				
2012				
2013				

Tabelat 4 dhe 5 na ndihmojnë në identifikimin e boshllëkut të mundshëm gjinor në alokimin buxhetor. Kjo na ndihmon të analizojmë nëse ekzistojnë boshllëqe të rëndësishme në mënyrën se si shpenzimet kontribuojnë drejt rritjes së barazisë mes grave dhe burrave. Bazuar në këtë analizë, mund të identifikojmë se ku ka zbrazëtira gjinore në alokimet buxhetore brenda drejtorive komunale, programeve, dhe buxheteve të aktiviteteve aktuale.

Identifikoni nevojat, interesat, dhe prioritetet e përfituesve

Dy hapat e parë të analizës (Faza I) janë sasiore. Do të thotë, na tregojnë vetëm numrat. Sidoqoftë, ato jo doemos na shpjegojnë **PSE** ekzistojnë boshllëqet. Në mënyrë që të kuptojmë pabarazitë gjinore, duhet të kryejmë edhe disa hulumtime **cilësore**.

Përveç analizës sasiore, mund të jetë e dobishme që të identifikohen nevojat, interesat, dhe prioritetet e grupeve të ndryshme të përfituesve. Këtu mund të shfrytëzohen fokus grupet, intervistat, dhe pyetësorët për të mbledhur informata prej palëve relevante të interesit, përfshirë përfituesit. Mund të jetë shumë e dobishme t'i përfshijmë përfituesit në vlerësimin e programeve apo shërbimeve. Analiza gjithashtu mund të përqëndrohet në atë se kush është i përfshirë në vendimin për llojet e programeve dhe kush merr shërbime apo transfere.

Kutia 2 vazhdon me shembullin nga Komuna e Kamenicës.

Kutia 2. Shembuj të hapave 2 dhe 3, nga Shtëpia e Kulturës në Kamenicë

Në Kamenicë kemi analizuar numrin e përfituesve të shërbimeve që ofrohen nga Shtëpia e Kulturës. Përfshirë kategoritë e Aktorëve dhe dramës, regjisorëve, dhe grupeve të ansambleve.

Viti	Shpenzuar në gra	% e shpenzuar në gra	Shpenzuar në burra	% e shpenzuar në burra
2012	€650	37%	€1150	63%
2013	€550	35%	€1050	65%
2014	€400	36%	€720	64%

Këtu mund të shihet shumë qartë se shumica e përfituesve për vitet 2011-2013 kanë qenë burra. Mund ta kalkulojmë edhe përqindjen e përfituesve, pasi që mund të analizohet dhe lexohet më lehtë.

Në mënyrë që ta kuptojmë këtë gjetje më mirë, përfituesit mund të vlerësojnë shërbimet që marrin nga Shtëpia e Kulturës. Kjo mund të na ndihmojë t'i analizojmë dallimet e perceptimeve për shërbime të burrave dhe grave.

“Pra, a janë gratë
të vetmet që janë
të nën-
përfaqësuar në të
gjitha nivelet e
institucioneve
publike?”

“Jo. Prandaj është e
rëndësishme analiza gjinore.
Për shembull, të dhënat në
Kosovë tregojnë që burrat
nuk janë të përfaqësuar në
mënyrë të barabartë në
mësin e mësuesve të
arsimit të ulët. Kjo mund të
nënkuptojë që femijët nuk
kanë burra si rol modele të
mira në këtë moshë.
Barazia është e nevojshme
në *të gjitha* nivelet, për
gratë *dhe* burrat.”

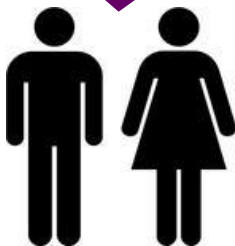

Faza 2. Identifikoni qëllimet për të rritur barazinë në mes burrave dhe grave.

Nëse i mbledhim të gjitha këto informata, ne mund të identifikojmë ku mund të ekzistojnë pabarazitë gjinore në secilën fazë, dhe pastaj të identifikojmë se si t'i adresojmë këto pabarazi. Në fazën e dytë të BPGJ-së, duke u bazuar në rezultatet e analizave në Fazën I, mund të krijojmë objektiva dhe aktivitete që t'i adresojmë pabarazitë e identifikuara në mes të grave dhe burrave. Duhet të përdorim analizat sasiore dhe cilësore që të formulojmë objektivat dhe t'i përfshijmë ato në dokumentet e buxhetit të ardhshëm, në mënyrë që ta përmirësojmë barazinë mes burrave dhe grave.

Objektivat janë qëllime të matshme apo synime që i kemi dhe mund t'i arrijmë

Si mund të përfitojmë të dytë në mënyrë të barabartë? Çfarë duhet të ndryshojë në mënyrën se si alokohen burimet?

brenda një kohe të caktuar. Objektivat mund t'i arrijmë përmes **aktiviteteve** apo veprimeve të ndryshme. Në mënyrë që ta masim progresin dhe të vlerësojmë nëse i kemi arritë objektivat, ne gjithashtu duhet të përdorim **indikatorë**. Në fazën 2, duhet të përdorim informatat nga Faza I, të cilat do të na ndihmojnë në identifikimin e objektivave, aktiviteteve, dhe indikatorëve për dokumentet e buxheteve.

Objektivat, aktivitetet, dhe indikatorët mund të ndryshojnë, varësisht nga komuna, drejtoria, apo divizioni. Gjatë krijimit të tyre, duhet të mendoni me shumë kujdes për **bazën**: kjo është pika e nisjes apo situata aktuale, para se të filloni me implementimin e buxhetit të ri, dhe politikave përkatëse. Ka shumë të ngjarë që baza të jetë e ngjajshme me numrat dhe përqindjet e identifikuara në Fazën I.

Më pas, duhet të mendoni me kujdes për **synimin** që keni tek objektivat: çfarë numri, përqindje, apo ndryshim cilësor mund të arrini **realisht** deri në fund të periudhës buxhetore. Në mënyrë që të jeni në gjendje të matni progresin drejt arritjes së objektivës tuaj, ajo duhet të specifikojë saktësisht një numër të synuar apo

ndryshim të synuar që planifikoni ta arrini. Në të kundërtën, nëse nuk keni një synim të caktuar, ju nuk do të mund të matni ndryshimet që i realizoni me buxhetin tuaj. Nëse nuk mund t'i matni dhe t'i tregoni këto ndryshime, ju mund të hasni në vështirësi në ofrimin e argumenteve të qarta për vazhdimin e financimit të linjës specifike buxhetore në të ardhmen. Se si të caktojme objektiva në mënyrë praktike, më së miri shpjegohet duke vazhduar shembullin tonë (shih Kutinë 3). Kutia ilustron një shembull të objektivave, aktiviteteve dhe indikatorëve.

Kur të keni hartuar objektivat specifike, aktivitetet, dhe indikatorët për dokumentin tuaj buxhetor, duhet të takoheni me akterë të tjerë që janë të përfshirë në punën tuaj, dhe të merrni opinionin e tyre nëse objektivat janë të arritshme. Ata mund të kenë sugjerime që mund t'ju ndihmojnë në formulimin më të mirë të objektivave, aktiviteteve, dhe indikatorëve. Gjithashtu, këto konsultime do t'i përfshijnë ata në proces dhe ndoshta t'ua shtojnë interesimin që të përfshihen në zbatimin e objektivave dhe aktiviteteve më vonë.

Kutia 3: Shembull i Fazës 2 nga Shtëpia e Kulturës në Komunën e Kamenicës

Në kutinë 2 më lart, zbuluam që më pak gra marrin pjesë në aktivitetet që ofrohen nga Shtëpia e Kulturës. Ndryshimet në dokumentin e buxhetit mund të jenë këto:

Objektivat:

- Të rritet numri/përqindja e grave që marrin pjesë në aktivitetet e Shtëpisë së Kulturës.
- Të ofrohen shërbime dhe aktivitete të ndryshme nga Shtëpia e Kulturës, në mënyrë që të jenë më tërheqëse për gra dhe vajza.

Aktivitete specifike:

- Të përpilohet një strategji komunikimi që targeton gratë.
- Të krijohen aktivitete më tërheqëse për gra dhe vajza.

Indikatorët:

- Të rritet numri dhe përqindja e grave që marrin pjesë në aktivitetet e Shtëpisë së Kulturës prej 42% për 1% çdo vit, deri sa të bëhet 50%.
- Ekzistimi i strategjisë specifike për gra dhe vajza.
- Ekzistojnë aktivitete më tërheqëse për gra.

Faza 3. Integrimi i perspektivës gjinore në Dokumentin Buxhetor

BPGJ-ja fokusohet në integrimin e perspektivës gjinore në proceset dhe dokumentet buxhetore. Kjo mund të bëhet përmes mënyrave në vazhdim:

- 1.** Përgatitni një paragraf që përshkruan rezultatet e analizës së BPGJ-së që do të futet në kornizën afatmesme buxhetore dhe/apo në dokumentin buxhetor të komunës. Përdroni këtë paragraf për t'i dhënë shtytje objektivave tuaja dhe paraqitni dëshmi për bazën. Kjo mund të përdoret për të krijuar argument të fuqishëm për nevojën e linjës buxhetore në adresimin e pabarazive gjinore ekzistuese brenda komunës.
- 2.** Përfshini objektivat dhe aktivitetet, që keni përcaktuar në Fazën 2, drejtpërdrejt në KAB dhe/ose në dokument buxhetor.
- 3.** Përcaktoni indikatorët specifik që të matni progresin në objektivat për barazinë gjinore.

- 4.** Gjithashtu, mund t'i rishikoni të gjithë indikatorët ekzistues të performancës lidhur me njerëzit në përgjithësi, dhe ti riformuloni ashtu që të përfshijnë gra dhe burra në mënyrë eksplicite. Kjo nënkupton, atëherë kur është e nevojshme, specifikimin e indikatorëve të targetuar që dallojnë për gra, respektivisht për burra. Kjo mund të inkurajojë mbledhjen e të dhënave të ndara sipas gjinisë, që do të jetë e dobishme për të analizuar progresin (Faza I) dhe për të planifikuar buxhetet e ardhshme.

Kutia 4. BPGJ në dokumente buxhetore

Komuna e Kamenicës është treguar shumë e hapur ndaj bashkpunimit me RrGGK dhe GIZ. Për këtë arsye kanë pranuar sugjerimet tona për KAB 2015-2017. KAB-i tashmë ka të dhëna të ndara sipas gjinisë, indikatorëve, objektivave, dhe aktiviteteve të ndjeshme nga ana gjinore. Ky dokument mund të përdoret si shembull shumë i mirë nga Komunitet tjerë.

Pas Fazës 3: Implementimi, monitorimi, dhe vlerësimi i përgjegjshëm gjinor

Fokusi i qasjes në BPGJ përmes tri fazave është në planifikimin buxhetor dhe përgatitjen e dokumenteve buxhetore në kontekst me qasjen e performancës buxhetore. Duhet të theksohet që puna e BPGJ-së nuk mbaron me ekzistimin e dokumenteve buxhetore që përfshijnë elemente të përgjegjshme gjinore siç është shpjeguar në tri fazat më lartë.

Përkundrazi, implementimi i plotë i përgjegjshëm gjinor në buxhetet dhe politikat e planifikuara është qenësore, siç janë edhe monitorimi dhe vlerësimi i rezultateve. Ky nuk është fokusi këtu, pasi që supozohet që kur çështjet janë të përfshira në dokumente dhe politika buxhetore, implementimi do të ndjekë logjikën e qasjes së performancës buxhetore në përgjithësi për të garantuar implementimin dhe monitorimin e plotë të rezultateve, përfshirë nga perspektiva gjinore.

Çfarë ndodh me kategoritë e tjera të shpenzimeve?

Deri më tani, diskutimi është përqëndruar në një metodologji të thjeshtë që mund të përdoret për të bërë një BPGJ, duke përdorur shembujt e shërbimeve publike. Megjithatë, puna me BPGJ brenda komunës nuk kufizohet vetëm në shërbimet publike, por mund të zhvillohet në kontekstin e llojeve të ndryshme të shpenzimeve buxhetore (dhe të të ardhurave). Kategori të ndryshme të shpenzimeve të komunës kërkojnë një qasje më të ndryshme. Prandaj, në këtë kapitull janë prezentuar disa specifika se si të kryejmë një BPGJ.

Komunalitë

Mund të jetë shumë e rëndësishme të analizojmë trendet në kategorinë e shpenzimeve të Komunalive pasi ato sinjalizojnë hapësirat ku ka nevojë për ndryshime buxhetore në të ardhmen. Për të bërë këtë, thjesht llogaritni përqindjen e buxhetit i cili shpenzohet çdo vit, dhe kërkon trendet. Kjo mund të ju ndihmojë në planifikimin më të mirë për vitet e ardhshme.

Planifikimi më i mirë *mund* të sjell fonde të tjera në dispozicion, që mund të rialokohen në linja të tjera buxhetore dhe të përdoren për qëllime të tjera, drejt barazisë gjinore. Kjo mund të kontribuojë në përdorim më efektiv dhe eficient të burimeve.

Megjithatë, edhe e kundërta mund të ndodhë: të kemi shumë pak shpenzime të buxhetuara për komunalitë, p.sh, në vende që janë të rëndësishme për gratë dhe vajzat.

Mallra dhe Shërbime

Edhe kategoria e shpenzimeve të mallrave dhe shërbimeve mund të analizohet nga perspektiva gjinore. Në mënyrë që të kryejmë analizën gjinore, është shumë e rëndësishme mënyra se si komuna apo organizata buxhetore mban shënime për fondet e shpenzuara.

Sa i përket blerjes së mallrave, mund të bazoheni në furnizuesit (a janë kompani të drejtuara nga burrat apo gratë) dhe se sa vende pune janë krijuar për gratë/burrat me anë të blerjes së këtyre mallrave. Së fundmi, në Ligjin Nr. 05/L-068 për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit Nr. 04/L-042 për Prokurimin Publik në Republikën e

Kosovës, të ndryshuar dhe plotësuar me Ligjin Nr. 04/L-237, është shtuar se, “Autoriteti kontraktues mund të vendosë, ndër të tjera, kushte specifike në kontratë të cilat lejojnë që objektivat sociale të merren parasysh”.⁵ Njëri prej këtyre është “Detyrim[i] për të zbatuar, gjatë ekzekutimit të kontratës, masat që janë projektuar për të nxitur barazinë gjinore apo diversitetit mbi baza të tjera.”⁶ Kjo do të thotë se ministritë, si autoritete kontraktuese, tashmë mund t'i zbatojnë ligjërisht veprimet afirmative të sipërpërmendura në drejtim të inkurajimit të aplikimit nga bizneset që janë pronë e grave dhe/ose bizneset ku shumica e punëtorëve janë gra. Ato po ashtu mund të sigurojnë që si burrat, ashtu edhe gratë të përfitojnë nga vendet e punës të krijuara përmes projekteve të financuara nga qeveria.

⁵ Republika e Kosovës, Ligji nr. 05/L-068 për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit nr. 04/L-042 për Prokurimin Publik në Republikën e Kosovës, të ndryshuar dhe plotësuar me Ligjin nr. 04/L-237, marrë nga:

<https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=11332>.

⁶ Po aty, Neni 17.

Një shembull tjetër është që disa komuna e kanë përdorur këtë linjë buxhetore për të financuar pjesëmarrjen e punëtorëve në komisione komunale. Zakonisht, zyrtarët publik marrin mëditje për pjesëmarrje në komisione, grupe punuese, konferenca, apo tryeza të rrumbullakëta. Është e rëndësishme që të mbahen shënime për shumën e shpenzuar për mëditje, të analizuar sipas prespektivës gjinore. Analiza gjinore që tregon se sa kanë përfituar gratë dhe burrat nga ky kompenzim për punën shtesë që ata kanë bërë mund të nxjerr në pah pabarazitë gjinore.

Mit

Është e pamundur të bëjmë buxhetim të përgjegjshëm gjinor në lidhje me shpenzimet kapitale.

E vërtetë

Ekzistojnë mënyra të ndryshme se si perspektiva e barazisë gjinore është e rëndësishme sa i përket shpenzimeve kapitale.

Shpenzimet Kapitale

Përdorimi i buxhetimit të përgjegjshëm gjinor në lidhje me shpenzimet kapitale kërkon një qasje tjetër. Shpenzimet kapitale mund të përbëjnë një pjesë shumë të madhe të shpenzimeve të komunës dhe është shumë e rëndësishme që të analizohen në detaje nga një perspektivë gjinore. Andaj këtu është paraqitur një qasje e veçantë për analizimin e fazave të ndryshme të planifikimit dhe realizimit të shpenzimeve kapitale, disi në më shumë detaje.

Pasi që nga këto shpenzime duhet të përfitojnë të gjithë qytetarët, burrat dhe gratë, kontributi i tyre është qenësor. Është e rëndësishme që të sigurohemi që gratë dhe burrat janë të përfshirë në mënyrë të barabartë në proceset e vendosjes së prioriteteve, planifikimit, zbatimit, dhe përdorimit të shpenzimeve kapitale. Gratë dhe burrat sjellin perspektiva të ndryshme në secilin hap të procesit, bazuar në atë se si ata mund t'i përdorin dhe të përfitojnë nga shpenzimet kapitale në të ardhmen. Pra, gjinia mund të vihet në konsideratë në katër fazat e ndryshme që lidhen me shpenzimet kapitale:

1. Prioritetet: Sa gra dhe burra përfshihen në marrjen e vendimeve dhe përzgjedhjen e

investimeve dhe projekteve që do të financohen? A janë prioritetet të përzgjedhura në mënyrë demokratike me pjesëmarrjen e qytetarëve, apo prapa dyerve të mbyllura? Me fjalë të tjera, deri në çfarë mase marrin pjesë qytetarët në procesin e përzgjedhjes së projekteve të shpenzimeve kapitale? Deri në çfarë mase janë gratë dhe burrat vendimarrës në këtë proces?

Tabela 6. Projektet e Investimeve Kapitale: Vendosja e Prioriteteve dhe Përzgjedhja e Projekteve.

Viti #####							
#	Proces Përfshirës? (Po/Jo)	Konsultuar me: # i Grave Burrave	Konsultuar me: % e Grave Burrave	Prioritetet e shprehura ⁷ Gra Burrave			
Shpenzimet kapitale për sektor [emri i sektorit apo institucionit]							
1							
2							
...							
Shpenzimet kapitale për komunë [emëro komunën]							
1							

⁷ Prioritetet e shprehura nga gratë dhe burrat janë ose në formë të projekteve, në rast se ka një listë të mundësive për zgjedhje ose alternativë të shpenzimeve kapitale, ose në formë të një përshkrimi të shkurtër verbal të prioritetëve të shprehura nga gratë/burrat.

2. Planifikimi: Kush ka marrë pjesë në planifikimin e shpenzimeve kapitale (prioritetet e investimeve) dhe përcaktimin e roleve (gratë, burrat, apo të dy kategoritë)? P.sh, me kë janë konsultuar për karakteristikat arkitektonike, për dizajnin e objektit që po ndërtohet, apo për atë se ku do të ndërtohet ky objekt? A janë marrë në konsideratë në mënyrë të barabartë nevojat, interesat dhe prioritetet e grave dhe burrave gjatë planifikimit të projekteve? A u janë prezantuar planet grave dhe burrave që të mund të japin sugjerimet e tyre dhe a janë marrë në konsideratë sugjerimet e tyre?

3. Zbatimi: Kush i ka zbatuar ose ndërtuar projektet e investimit? A kanë qenë gratë dhe burrat të përfshirë në mënyrë të barabartë si punëtorë në të gjitha nivelet dhe a kanë përfituar në mënyrë të barabartë nga cilado pozitë e re e punës së krijuar?

Tabela 7. Projektet e Investimeve Kapitale: Planifikimi

Viti #####						
#	Buxheti	Kanë marrë pjesë në planifikim: administrimi:	Gra	Burra	Qytetarët të përfshirë në planifikim përfshirës	Çështjet gjinore të identifikuar: (përshkrim i shkurtër)
Shpenzimet kapitale për sektorin 1 [emëro sektorin ose drejtorinë]						
Projekti 1 ... [emri]						
Projekti 2...						
...						
Shpenzimet kapitale për sektorin 2 [emëro sektorin ose drejtorinë]						
Projekti 1 ... [emri]						
Projekti 2...						
...						

Tabela 8. Zbatimi/Aktivitetet e Ndërtimit

Viti #####						
#	Buxheti	Kontraktorët: Pronë e:	Numri i punëtorëve	Cilat nevoja të grave dhe burrave janë adresuar gjatë ndërtimit?		
		Grave	Burrave	Gra	Burra	
Projekti 1 [emri]						
Projekti 2 ...						
...						

4. Përdorimi: Kush ka gjasa t'i përdorë ose të përfitojë më së shumti nga projektet e përfunduara (burrat, gratë, apo të dy grupet)? A hasin në ndonjë sfidë të veçantë grata ose burrat gjatë përdorimit të tyre? Për shembull, a është një sallë sportive e kufizuar që të përdoret vetëm nga klubet e futbollit dhe sportet tjera të dominuara nga burrat, apo është e konstruktuar si një kompleks sportiv për përdorime të ndryshme ku ka hapësirë edhe për një gamë më të gjërë sportesh?

Table 9. Përdorimi i Projekteve/Objekteve të ndëtuara përmes investimeve.

#	Numri i përdoruesve:		Numri i punëtorëve (nëse ka)		Çështjet gjinore që janë identifikuar gjatë përdorimit (prej grave/burrave)
	Gra	Burra	Gra	Burra	
Projekti i realizuar i [emri]					
Projekti i realizuar 2					
...					

Pjesëmarrja e grave dhe burrave mund të analizohet në secilën prej këtyre fazave që lidhen

me shpenzimet kapitale. Së pari, mund të shohim se si gratë dhe burrat kanë qenë të përfshirë në secilën prej këtyre fazave në të kaluarën, dhe të përdorim këto informata për të mësuar se si duhet të përfshihen ata në të ardhmen.

Prandaj, është me rëndësi të mbajmë shënime të këtyre informatave për secilin shpenzim kapital.

Po të mblidhen këto informata, atëherë mund të identifikohen më lehtë çështjet potenciale gjinore dhe të identifikohet mënyra se si të adresohen ato.

Pastaj, komunat gjithashtu mund të specifikojnë objektivat, aktivitetet dhe indikatorët që lidhen me shpenzimet kapitale. Më poshtë keni disa shembuj:

Objektivat:

- Siguroni pjesëmarrje të barabartë (50%) të grave dhe burrave të ndryshëm në identifikimin dhe **vënien e prioriteteve** për projektet e shpenzimeve kapitale.
- Siguroni pjesëmarrje të barabartë (50%) të grave dhe burrave të ndryshëm në **planifikimin** e shpenzimeve kapitale, dhe sigurohuni që

nevojat, interesat, dhe prioritetet e grave dhe burrave të merren në konsideratë gjatë procesit të planifikimit.

- Me qëllim të sigurimit të pjesëmarrjes së barabartë, rriteni përqindjen e grave të punësuar në realizimin (ndërtimin) e projekteve të investimeve prej #% në #% çdo vit (vendosni numrat).
(Shënim: Këtu po ju referohemi grave pasi që gratë zakonisht janë më pak të përfaqësuara në mesin e personave të kontraktuar për punë publike, në krahasim me burrat. Megjithatë, ju duhet ta adaptoni këtë që të përputhet me situatën reale në komunën tuaj, bazuar në të gjeturat në Fazën e I, Analiza Gjimore).
- Sigurohuni që gratë dhe burrat mund të përdorin projektet e investimeve të realizuara në mënyrë të barabartë.

Aktivitetet:

- Organizoni takime publike për të diskutuar, identifikuar dhe **përzgjedhur** shpenzimet kapitale, në orare dhe vende të përshtatshme për gratë dhe burrat. Promovoni ato sa më shumë, për të siguruar pjesëmarrje më të

madhe dhe moderoni takimet sa më mirë për të siguruar pjesëmarrje cilësore të të gjithëve.

- Organizoni takime publike për të rishikuar **planet** e shpenzimeve në orare dhe vende të përshtatshme për burrat dhe gratë. Promovoni sa më shumë ato për të siguruar pjesëmarrje më të madhe dhe moderoni takimet sa më mirë për të siguruar pjesëmarrje cilësore të të gjithëve. Sigurohuni që perspektiva gjinore të përfshihet në aktivitetet e planifikimit, me fokus të veçantë në përfshirjen e nevojave dhe interesave të përdoruesve të ardhshëm të gjinisë femërore dhe mashkullore.
- Gjatë thirrjeve për oferta, kërkonit prej kontraktorëve që të punësojnë/përfshijnë një përqindje të caktuar të të punësuarve gra dhe burra në secilin nivel të punës (së paku 40% sipas Ligjit për Barazi Gjinore), drejt rritjes së barazisë gjinore në këto projekte të financuara nga shteti. Poashtu, kërkonit prej kontraktorëve që t'i ruajnë këto të dhëna dhe t'i dërgojnë nëpër komuna. Kërkonit prej konkurrentëve që të kenë rregullore dhe

procese të gatshme kundër ngacmimeve seksuale dhe ti zbatojnë ato.

- Monitoroni përdorimin e rezultateve të shpenzimeve kapitale. Zhvilloni intervista me përdoruesit për të parë nëse punët/prodhimet e krijuara përputhen me nevojat e tyre dhe ndajini këto informata sipas gjinisë.

Indikatorët:

- 50% e pjesëmarrësve të përfshirë në **identifikimin** e prioriteteve për shpenzimet kapitale janë burra, dhe 50% janë gra.
- 50% e pjesëmarrësve të përfshirë në **planifikimin** e prioriteteve për shpenzimet kapitale janë burra, dhe 50% janë gra.
- Përqindja e grave pjesëmarrëse në **zbatimin** e shpenzimeve kapitale rritet prej #% në #% për çdo vit (vendosni numrat).
- Gratë dhe burrat i **përdorin** në mënyrë të barabartë rezultatet e shpenzimeve kapitale.

“Tingëllon mirë, por problemi është që gratë nuk janë të afta fizikisht për të kryer punë të rënda, si në instalimin e gypave të ujit apo në ndërtimin e objekteve.”

“Kjo nuk është e vërtetë! Ka shumë gjëra të cilat unë mund t’i bëj, si mbajtja e shenjave të sinjalistikës në zonat e ndërtimit, të jem arkitekte, të menaxhoj punëtorët, të lyej muret, dhe shumë gjëra të tjera gjithashtu! Pse duhet të përfitosh ti më shumë se unë prej këtyre parave publike?”

Paga dhe Mëditja

Të dhënat lidhur me të punësuarit të ndara sipas gjinisë mund të përdoren për të identifikuar pabarazitë gjinore në punësim, në nivelin e pagave, dhe potencialisht në ofrimin e

shërbimeve. Për shembull, kategoria e shpenzimeve “pagat dhe mëditjet” përfshin fondet për të punësuarit e Komunës së Kamenicës. Tabela 10 tregon të dhënat mbi numrat e të punësuarve në zyrën e kryetarit për vitin 2013. Nuk kemi pasë qasje në të dhënat për vitet tjera.

Tabela 10. Gratë dhe burrat e punësuar në Zyrën e Kryetarit

Viti	# i të punësuarve	# i grave	# i burrave
2013	22	4 (18%)	18 (82%)

Mund të shihet që numri dhe përqindja e burrave 18 (82%), është shumë më i madh se numri i grave të punësuar, 4 (18%). Duhet përmendur se Zyra e Kryetarit nuk është departamenti i vetëm ku ka të punësuar shumë më shumë burra se gra. Të gjitha drejtoritë tjera në Kamenicë e kanë po të njejtin problem.

Nëse një numër jo i barabartë i grave ose i burrave janë të punësuar në role vendimmarrëse, kjo ka një ndikim direkt në mundësinë e grave dhe burrave të marrin pjesë në procese vendimmarrëse brenda komunës, dhe po ashtu në pagat e tyre. Gjithashtu, ndikon në mënyrën se si politikat dhe programet e Komunës i marrin në konsiderim prioritetet e veçanta të grave dhe burrave.

Në vazhdim, mund të kalkulojmë përqindjen e buxhetit të shpenzuar në gra dhe burra duke i shikuar shpenzimet për gratë dhe burrat e punësuar në komunë. Tabela I I tregon pagat vjetore bruto të stafit në zyrën e kryetarit, të ndara sipas gjinisë.

Tabela I I. Totali dhe përqindja e pagave dhe mëditjeve të Zyrës së Kryetarit të shpenzuara në gra dhe burra

Viti	Shpenzuar për gra	% e shpenzuar për gra	Shpenzuar për burra	% e shpenzuar për burra
2013	€19,152	12%	€146,234	88%

Tabela tregon që në përgjithësi, në zyrën e kryetarit, një përqindje më e lartë e pagave dhe mëditjeve në vitin 2013 ka shkuar tek burrat (88%). Pra, burrat kanë përfituar më shumë prej burimeve të kësaj zyreje.

Në mënyrë që të ndryshojmë këtë gjë për vitet në vijim, duhet ta adresojmë këtë problem me anë të objektivave, aktiviteteve, dhe indikatorëve.

Objektivat

- Të ulet dallimi në pagë në mes të burrave dhe grave.

- Të rritet numri i grave të punësuar në zyrën e kryetarit.

Aktivitete Specifike

- Krijimi i politikave afirmative të veprimit dhe porogrameve të mentorimit të cilat inkurajojnë më shumë gra që të jenë në gjendje të arrijnë pozita më të larta brenda zyrës të kryetarit.
- Inkurajimi i grave të aplikojnë në pozita me paga më të larta.
- Ndërmarrja e aktiviteteve që promovojnë gratë në pozita më të larta brenda zyrës.

Indikatorët:

- Ulet dallimi në paga mes burrave dhe grave të punësuar në zyrën e kryetarit.
- Rritet bilanci gjinor tek të punësuarit në zyrën e kryetarit.

Sugjerime për organizimin e dëgjimeve publike në një mënyrë që promovon pjesëmarrjen e barabartë të grave dhe burrave

Përderisa deri më tani fokusi ka qenë në atë se si “të bëjmë BPGJ-në”, përfshirë edhe kategoritë specifike të shpenzimeve, ky seksion ndryshon fokusin tek disa mënyra specifike për përfshirjen e grave dhe burrave në procesin e buxhetit. Përgjatë procesit të pregaditjes së draft buxhetit, të dhënat nga qytetarët duhet të mbledhen përmes dëgjimeve publike. Kjo duhet praktikuar para draftimit të buxhetit, por edhe posa të kemi krijuar draftin fillestar të buxhetit, me qëllim të mbledhjes së të dhënave nga qytetarët.

Sigurohuni që të **reklamoni** sa më mirë këto dëgjime publike, temën e tyre, vendin, datën dhe kohën. Për të reklamuar dëgjimet publike përdorni gazetatat, radion, televizionin, broshurat, posterat, Facebook-un, dhe shenjat nëpër ndërtesa publike dhe biznese (p.sh. dyqane). Ju poashtu mund të arrini të adresoni personalisht këtë çështje tek gratë (dhe burrat) në vendet ku

ata ndodhen në jetën e tyre të përditshme. Informoni organizatat e shoqërisë civile dhe kërkoni ndihmën nga ata për informimin e anëtarëve dhe përfituesve të tyre lidhur me takimet në mënyrë që edhe ata të mund të marrin pjesë.

Për t'u siguruar që gratë dhe burrat **marrin pjesë** në dëgjime publike, duke sjellë perspektivën dhe idetë e tyre, mundohuni që t'i organizoni këto takime në një orar të përshtatshëm në të cilin gratë dhe burrat mund të marrin pjesë (p.sh. jo në kohën kur ndodh përgaditja e ushqimeve, kur njerëzit janë në punë, apo në orët e vona të natës që mund të paraqesë probleme të sigurisë për gratë).

Poashtu, sigurohuni që dëgjimet publike t'i organizoni në një vend ku të gjithë qytetarët kanë qasje dhe ndihen të rehatshëm. Për shembull gratë mund të kenë më shumë qasje në dëgjimet publike të organizuara nëpër shkolla dhe kështu mund të rritet pjesëmarrja e tyre. Mundohuni të mbani takime edhe jashtë qytetit për tu siguruar që keni marrë të dhëna nga qytetarë të ndryshëm. Nëse takimet mbahen më larg dhe është e dëshirueshme që të ketë pjesëmarrje të

balancuar, mund të jetë me rëndësi që të mundësohet transporti.

Nësë grupe të caktuara, p.sh. gratë, nuk janë të mësuar të flasin në takime publike, konsideroni mundësinë e takimit me gratë ndaras, ku ato ndihen më rehat që të flasin për prioritetet dhe interesat e tyre, dhe ku ato kanë gjasa të për zgjedhin disa folës për të paraqitur në takimin e përgjithshëm çështjet e diskutuara.

Prezantoni pikat kryesore të draft buxhetit gojarisht, në një mënyrë që njerëzit ta kuptojnë. U shtroni pyetje qytetarëve në fushat në të cilat do të donit të merrnit të dhëna prej tyre. Gjatë takimit, angazhoni një **moderator të mirë**, që iu jep hapësirë njerëzve të ndryshëm të flasin, grave dhe burrave, dhe që nuk lejon asnjë person që të marrë kontrollin gjatë takimit. Caktoni një person tjetër që të mbajë shënime të qarta për çështjet e ngritura nga qytetarët. Kur është e mundur, përgjigjuni aty për aty në pyetjet, shqetësimet, apo çështjet e ngritura nga qytetarët, gratë dhe burrat. Nëse nuk keni informata të mjaftueshme, bëjuni me dije qytetarëve që do t'u përgjigjeni publikisht në të ardhmen, duke specifikuar se kur dhe ku do t'i përgjigjeni.

Vazhdimësia: Për qytetarët është e rëndësishme që si zgjedhësit tuaj, të dijnë se çfarë është bërë me informatat që ata ju kanë dhënë gjatë takimit. Kur e kuptojnë që ajo që e kanë thënë është dëgjuar, kjo u jep vullnet që të marrin pjesë në procese të tilla. Dërgoni një kumtesë për media menjëherë pas takimit dhe postoni informatat në faqen tuaj të internetit, në mënyrë që të informoni të gjithë qytetarët (edhe ata që nuk kanë qenë prezent) për çështjet që janë prezantuar dhe diskutuar. Përfshini informatat kontaktuese të personave që ata mund t'i kontaktojnë nëse duan të shtrojnë pyetje apo të ndajnë më shumë ide (brenda një afati të caktuar). Më vonë, dërgoni një tjetër kumtesë për media dhe reklamoni mirë se cilat çështje të ngritura nga qytetarët, gratë dhe burrat, janë përfshirë në buxhet.

Çka nëse hasi në sfida?

Kjo pjesë përshkruan sfidat e mundshme me të cilat dikush mund të ballafaqohet gjatë “kryerjes së BPGJ-së”, si dhe disa mënyra të mundshme se si t’i adresojmë sfidat e tilla.

Sfida	Zgjidhja e mundshme
Nuk ka të dhëna të ndara sipas gjinisë.	• Sigurohuni që institucioni juaj në të ardhmen të fillojë të ndajë të gjitha të dhënat sipas numrit të grave dhe burrave (si dhe grave dhe burrave në nën-grupe, p.sh. bazuar në moshën, nivelin e arsimit, etnicitetin etj. kur një ndarje e tillë ka kuptim) në mënyrë që mos ta keni këtë problem në të ardhmen. • Ku është e mundur, përdorni censusin e vendit, ose studimet apo raportet e tjera, që kanë të dhënat të cilat ju nevojiten. • Kryeni një pyetësor të shpejtë me një mostër të vogël të përfituesve, që më vonë mund të gjeneralizohet në popullsinë e përfituesve.

	• Bëni hulumtim cilësor, duke përfshirë fokus grupet dhe/ose intervistat për të mbledhur informatat. • Mungesa e të dhënave nuk duhet të përdohet si arsyetim për të mos kryer BPGJ. Gjithmonë egziston një mënyrë për t'ia filluar, edhe nëse kemi pak të dhëna. Më pas, përmes analizave të ndryshme, do të krijohen të dhëna të reja.
Mungesa e vullnetit politik për zbatimin e BPGJ-së	• Shpjegoni se që prej 2015tës, zbatimi i BPGJ-së nuk varet vetëm në vullnetin politik, meqenëse është bërë obligim ligjor. • Qasjuni personave në pozita vendimmarrëse që prej fillimit (p.sh.Kryetarit të Komunës) për t'ua shpjeguar rëndësinë e BPGJ-së për komunën. Mos harroni të përmendi se kjo nuk ka të bëjë vetëm me gratë dhe që jo-domosdoshmërisht ka nevojë për rritje të linjës buxhetore (këto janë dy keqkuptimet më të shpeshta). Nëse ata e kuptojnë këtë dhe rëndësinë e BPGJ-së në planifikimin buxhetor, ata do të

	mund t'ju përkrahin dhe të tjerët me siguri do të ndjekin këtë shembull. • Mirësisht kërkonti nga personat udhëheqës një letër mbështetëse për analizën gjinore, që do të mund t'ju ndihmojë në qasjen tek departamentet dhe divizionet tjera. • Shpjegojuni zyrtarëve që BPGJ mund të rrisë efikasitetin, efektivitetin, llogaridhënien, dhe transparencën e komunës. Procesi mund të rezultojë në dëshmi të qarta të cilat ata mund t'i përdorin në arsyetimin e kërkesave të tyre buxhetore tek Ministria e Financave, duke ofruar një mundësi më të mirë që kërkesat të financohen. • BPGJ mund t'iu ndihmojë atyre që të paraqesin tek akterët ndërkombëtarë dhe vendor përkushtimin e tyre për avancimin e barazisë gjinore. • Bëjuni të qartë që kryerja e BPGJ-së është obligim ligjor.
Mungesa e kapacitetit për të kryer	• Kërkonti përkrahje, sugjerime dhe/ose mentorim prej Agjencisë për Barazi Gjinore, Zyrtarëve për Barazi

analiza gjinore	Gjinore, Rrjetit të Grupeve të Grave të Kosovës, organizatave të shoqërisë civile, dhe/ose akterëve ndërkombëtarë që kanë përvojë në zbatimin e BPGJ.
Nuk ka buxhet për të arritur objektivat e identifikuar drejt barazisë gjinore	• Përdorni analizat gjinore për të bërë argumente të qarta në dokumentin buxhetor, duke justifikuar shpenzimet e tepërta tek Ministria e Financave. • Nëse kërkesa për fonde është mohuar, kërkonit përkrahje financiare apo vetanake (pa të holla) nga akterët ndërkombëtarë, donatorët, ose akterët e shoqërisë civile, për zbatimin e objektivave. • Në përgjithësi, bëjeni të qartë që BPGJ nuk përfshin fonde shtesë, por ka për qëllim përdorimin më efikas të fondeve ekzistuese. Duke marrë parasysh perspektivat e grave dhe burrave, objektivat për barazi gjinore do të arrihen më lehtë duke shpenzuar fondet e rregullta në mënyrë më të mirë.

Pak gra
marrin pjesë
në dëgjime
publike /
konsultime

- Shpërndani sa më shumë që të jetë e mundur informatat lidhur me kohën dhe vendin se ku do të mbahet dëgjimi publik.
- Postoni informatat në postera, në faqen e internetit, dhe në media.
- Hartoni strategji të komunikimit, e cila synon dhe arrin edhe tek gratë.
- Drejtojuni në mënyrë direkte grave: shpjegojuni se si pjesëmarrja e tyre aktive mund të ketë ndikim në jetët e tyre dhe të kryejë aktivitete fuqizuese.

“Sigurisht që do të hasim në sfida,
por nëse jemi të përkushtuar që të
krijojmë një shoqëri më të
barabartë dhe nëse punojmë së
bashku, ne mund ta arrijmë këtë!”

Afatet kryesore në proceset buxhetore

Për BPGJ, koha dhe koordinimi me afate buxhetore janë shumë të rëndësishme. Prandaj, kjo pjesë e doracakut bënë përmbledhjen e afatave kryesore buxhetore për nivelin lokal.

Data	Veprimi
30 Prill	Qeveria dërgon KASH-in për vitin e ardhshëm fiskal tek Kuvendi Nacional, dhe llogaritë buxhetin për dy vitet tjera fiskale.
15 Maj	Ministria e Financave nxjerr Qarkoren e parë buxhetore.
15 Maj-Qershor	Departamenti përgatitë draft buxhetin duke u konsultuar me komunitete dhe palë të ndryshme; komiteti i politikave dhe financave mban dëgjime publike; kryetari dërgon KAB-in tek Asambleja Komunale.
30 Qershor	Komuna dërgon KAB-in tek Ministria e Financave.
Gusht	Zyrtari i lartë i financave konsultohet me kryetarin, dhe mban dëgjime publike.
15 Gusht	Nëse ka nevojë, Ministria e Financave përgatitë një Qarkore të dytë buxhetore.
I Shtator	Kryetari dërgon draft buxhetin tek Asambleja Komunale.
Shtator	Asambleja Komunale mban së paku një dëgjim publik.
30 Shtator	Komuna dërgon propozimin e buxhetit tek Ministria e Financave, dhe e publikon në faqen e internetit.

A doni më shumë informata dhe mjete të dobishme?

Alterziu B. *Eksperienca Buxhetimi gjinor në Bashkinë e Elbasanit: Buxhetimi me pjesëmarrje*. Prezantim. Në:
http://www.partnersalbania.org/skedaret/Elbasani_shqip.pdf

HELVETAS. *Konferenca Ndërkombëtare: Buxhetimi i Përgjegjshëm Gjinor: Sfidat dhe Praktikët*. Prishtinë, Kosovë, 15 Nëntor 2012. Në: <http://abgj.rks.gov.net/Portals/0/International%20Conference%20Alb.pdf>

Rrjeti i Grupeve të Grave të Kosovës. *Me Çfarë Çmimi: Alokimet Buxhetore për Zbatimin e Kornizës Ligjore kundër Dhunës në Familje në Kosovë*. 2012. Në: <http://www.womensnetwork.org/documents/20130211130931258.pdf>

Shoqata Afariste e Gruas SHE-ERA. *Analiza e Buxhetit Gjinor dhe Ndikimi i Politikave Fiskale në Nivelin e Varfërisë së Grave Fermere – Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural*. 2007. Në: <http://she->

era.org/~sheera/wp-content/uploads/2014/05/ANALIZA-E-BUXHETIT-GJINOR-DHE-NDIKIMI-I-POLITIKAVE-FISKALE-N%C3%8B-NIVELIN-E-VARF%C3%8BRIS%C3%8B-S%C3%8B-GRAVE-FERMERE-%E2%80%93-MINISTRIA.pdf.

Swiss Cooperation Office në Kosovë. *Gjinia në Planet dhe Buxhetet Komunale: Doracak me udhëzime praktike për një Planifikim të Përgjegjshëm Gjinator dhe Buxhetim në Nivel lokal bazuar në përvojat me komunat e Kosovës*. 2012. Në: <http://helvetas-ks.org/wp/wp-content/uploads/2011/10/Gender-Manual-SQ.pdf>

USAID Democratic Effective Municipalities Initiative (DEMI). *Buxhetimi i Përgjegjshëm Gjinator: Nga verpimet Ad-hok tek integrimi dhe Planifikimi Gjinator*. Në: <http://www.demi-ks.org/repository/docs/GenderResponsiveBudgetingAlb.pdf>

USAID DEMI. *Policy Paper on Municipal Gender Responsive Budgeting in Kosovo*. 2013.

Zenelaj B. *Veglat e Panifikimit*. Academy for
Training and Technical Assistance. (Prezantim)

Aneksi: Një shembull nga Divizioni i Sporteve, nga Drejtoria e Kulturës, Rinisë, dhe Sportit në Komunën e Kamenicës

Një shembull tjetër i mirë vjen nga drejtoria e rinisë, sportit, dhe kulturës nga Komuna e Kamenicës. Kjo drejtori ofron disa shërbime specifike në lidhje me sportin.

Viti	Përfituesit	# i grave	# i burrave
2012	146	53 (36%)	93 (64%)
2013	157	61 (38%)	96 (62%)

Tabela më sipër tregon që deri tani përfituesit kryesorë të kësaj kategorie kanë qenë djemtë dhe burrat. Kjo përfshinë 2 klube të futbollit, një klub të shejtarisë, një klub të shahut prej të cilit përfitojnë ekskluzivisht djemtë dhe burrat. Gjithashtu, dy klube të volejbollit vetëm për gra (35 gra dhe vajza), dhe dy klube të karates e një të atletikës ku shumica e përfituesve janë burra.

Mund t'i përdorim këta numra për ta kalkuluar përqindjen e buxhetit që shpenzohet në gra, dhe në burra, duke i analizuar shpenzimet për

gra përfituese dhe burra përfitues në këtë drejtori.

Tabela më poshtë tregon se si shpenzimet në këtë kategori, përbëjnë përqindje të caktuara të shpenzuara në burra dhe gra për çdo vit.

Viti	Shpenzuar në gra	% e shpenzuar në gra	Shpenzuar në burra	% e shpenzuar në burra
2012	€6,200	35%	€11,600	65%
2013	€6,500	35%	€12,550	65%

Tabela tregon që në Kamenicë, në sektorin e sportit, përqindja më e madhe e buxhetit për vitet 2012-2013 ka shkuar te djemtë dhe burrat (65%)

Tash që e dijmë që gratë dhe vajzat përfitojnë më pak nga shërbimet dhe nga buxheti i divizionit të sportit, mund të bëjmë ndryshime në dokumentet e buxhetit në mënyrë që të adresojmë këtë problem:

Objektivat:

- Të rritet numri/përqindja e grave dhe vajzave që marrin pjesë në aktivitete sportive.
- Të shtohet numri i klubeve sportive vetëm për gra dhe vajza (të ketë më shumë se vetëm klubi i volejbollit)
- Të rritet numri/përqindja e vajzave dhe grave që

marrin pjesë në klube që janë të hapura për të dy gjinitë.

Aktivitete specifike:

- Krijimi i një strategjie të komunikimit që targeton veçanërisht gratë.
- Hapja e klubeve të tjera sportive vetëm për gra dhe vajza.

Indikatorët:

- Rritet përqindja e grave dhe vajzave që marrin pjesë në klube sportive.
- Ekziston strategjia e komunikimit që targeton veçanërisht gratë dhe vajzat.
- Klube të reja, dhe të ndryshme sporti ekzistojnë.

Katalogimi në botim – (CIP)

Biblioteka Kombëtare e Kosovës “Pjetër Bogdani”

336.12:504.3(496.51)(048)

Udhërrëfyes Praktik : buxhetimi i
përgjegjshëm gjinor në nivel lokal / Nicole
Farnsworth... [et al.]. – Prishtinë : Rrjeti i Grupeve të
Grave të Kosovës, 2017. – 68 f. : ilustr. ; 21 cm.

I.Farnsworth, Nicole

ISBN-978-9951-737-11-1

Rrjeti i Grupeve të Grave të Kosovës

Rr. Hajrullah Abdullahu, Nr. 25

10000 Prishtinë, Kosovë

+ 381 (0) 38 245 850

www.womensnetwork.org

info@womensnetwork.org

Facebook: Kosova Women's Network

ISBN 978-9951-737-11-1

9 789951 737111